

УДК 371. 13: 37. 046. 12

Марчій-Дмитраш Тамара Михайлівна

кандидат педагогічних наук, доцент

доцент кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя

Стефаника»

e-mail: tamara.dmytrash@ukr.net

Marchii-Dmytrash Tamara Mykhailivna

Candidate of Pedagogical Sciences, Docent

Docent of the theory and methodology department of preschool and special education of State higher educational establishment «Precarpathian National

University Named After Vasyl Stefanyk»

Realization of pedagogical conditions in forming the readiness of foreign languages teachers for organization the educational activity in primary school: theory and practice

The pedagogical conditions of forming the readiness of future foreign languages teachers for the organization of educational activity of junior pupils are substantiated in the article: the ensuring the balance of professional, psychological and pedagogical disciplines and specialization disciplines taking into account the specifics of the educational activity organization in primary school, the realization of the communicative-game approach, the creation of creative-game environment in the process of interactive cooperation of subjects of study, using active learning methods. The ways of realization of these conditions are concretized. The expediency of using games in the system of students' training as a method of forming of readiness for professional activity is analyzed.

Key words: pedagogical conditions, readiness, professional training, educational activity, foreign language, primary school.

**Реалізація педагогічних умов у формуванні готовності вчителів
іноземних мов до організації навчальної діяльності в початковій школі:
теорія і практика**

У статті обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів іноземних мов до організації навчальної діяльності молодших школярів: забезпечення збалансованості фахових, психолого-педагогічних дисциплін і дисциплін спеціалізації з урахуванням специфіки організації навчальної діяльності у початковій школі, реалізація комунікативно-ігрового підходу, створення креативно-ігрового середовища у процесі інтерактивної взаємодії суб'єктів навчання із використанням методів активного навчання. Конкретизовано шляхи реалізації зазначених умов. Проаналізовано доцільність використання ігор у системі підготовки студентів як методу формування готовності до професійної діяльності.

Ключові слова: педагогічні умови, готовність, професійна підготовка, навчальна діяльність, іноземна мова, початкова школа.

Актуальність дослідження. Вивчення іноземної мови з першого класу початкової школи в Україні зумовило необхідність урахування специфіки викладання цієї дисципліни дітям 6-10 років, а отже і підготовки педагогів, здатних знати і брати до уваги їх психічні і фізіологічні особливості та ефективно організувати навчальну діяльність. Від рівня професіоналізму вчителів, які ознайомлюють молодшого школяра з іноземною мовою, залежить його ставлення до нерідної мови, зацікавлення в ній, формування комунікативної компетенції, що є одним із ключових завдань згідно з навчальною програмою для загальноосвітніх навчальних закладів. Саме тому підготовка таких фахівців є одним із ключових напрямків у системі роботи ВНЗ.

Результати аналізу наукової психологічної, педагогічної та методичної літератури і практичного досвіду педагогів свідчать, що майбутні вчителі іноземних мов недостатньо володіють теоретичними і методичними знаннями про вікові особливості молодших школярів, специфіку їх навчальної діяльності, використовують традиційні форми і методи роботи. З метою забезпечення

якісної підготовки фахівців доцільно обґрунтувати педагогічні умови, які сприяли б формуванню їх готовності до означеної діяльності в школі I ступеня.

Мета статті – обґрунтувати педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів іноземних мов до організації навчальної діяльності молодших школярів та шляхи їх реалізації.

Аналіз наукових досліджень. Навчальну діяльність досліджували В. Боднар, О. Вишневський, П. Гальперін, В. Давидов, В. Лозова, І. Малафійк, М. Матішак, Н. Мойсеюк, О. Савченко, Г. Троцько та інші. Актуальними вважаємо дослідження Т. Шкваріної щодо підготовки студентів педучилищ до навчання англійської мови дітей [1]. На її думку, підготовка майбутніх учителів до раннього навчання іноземної мови залежить від інтеграції змісту, форм і методів викладання фахових дисциплін. Відповідно, таке навчання передбачає вивчення мовного, мовленнєвого, соціокультурного матеріалу у комунікативній професійно спрямованій діяльності студентів засобами умовно-комунікативних вправ, рольових та рухливих ігор, ігор з предметами, моделювання професійно-виробничих, соціально-побутових ситуацій, інсценування, конкурсів і змагань, взаємодії у шеренгах, командах, малих групах, використання музики, аудитивних, аудіовізуальних засобів, зорових опор [2, с. 65]. Погоджуємося із підходами дослідниці й вважаємо, що для набуття студентами вмінь та навичок практичної діяльності обов'язково слід створювати педагогічні ситуації.

Використанню організаційних форм навчання у підготовці фахівців за спеціальністю «Іноземна мова» в університетах США присвячено дослідження І. Пасинкової [3]. Основними формами дослідниці вважає лекційні, семінарські заняття, індивідуальні консультації, практичні заняття, різні види практики студентів, використання кооперованого навчання, навчання у співробітництві та інтерактивного навчання. На практиці їх реалізують за допомогою навчання в командах, у малих групах, роботи в парах. Підготовку фахівців з іноземної мови у США забезпечують тісною співпрацею викладачів зі студентами задля досягнення високої ефективності навчального процесу [3]. Серед недоліків вказаних вище форм навчання дослідниці визначає зосередження на них лише у

процесі підготовки бакалаврів. Цінною у контексті нашого наукового пошуку розглядаємо інформацію про інтерактивне навчання, необхідне для підготовки педагогів до організації навчальної діяльності учнів початкової школи.

Вагомою для нашого дослідження є робота російської вченої І. Гладкіної про ігрові методи у вивченні іноземної мови як засобу розвитку творчої активності студентів. Науковець зазначає, що проблема розвитку творчої активності майбутніх учителів особливо важлива в контексті підготовки до педагогічної діяльності в дошкільному навчальному закладі чи початковій школі. Творча активність включає в себе мовну, комунікативну, професійно-педагогічну активність студентів. Хоча, на нашу думку, мовну і комунікативну активність доцільніше розглядати у структурі професійно-педагогічної. Негативним фактором, за І. Гладкіною, є відсутність у теорії й практиці достатньої уваги до формування і розвитку творчої активності студентів на заняттях з іноземної мови, натомість акцентовано на творчому потенціалі студентів. Окрім цього, на думку дослідниці, слід звернути більше уваги на творчі завдання і вправи, однак їх застосування, зазвичай, несистематичне, бракує необхідного навчально-методичного забезпечення [4]. Особливостям професійної підготовки творчого вчителя з додатковою спеціальністю «Іноземна мова» до роботи в початковій школі присвячено нашу окрему публікацію [5].

На думку Н. Харитоновой, формування професійної компетентності майбутніх учителів у процесі вивчення іноземної мови реалізовується через особистісно-діяльнісний підхід, актуалізацію загальнотеоретичного, соціокультурного і комунікативного аспектів, інтерактивну взаємодію майбутніх учителів. Визначивши комунікативний компонент стрижневим у формуванні професійної компетентності майбутнього педагога, автор, однак, не представила формування цієї «визначальної якості» у майбутнього вчителя зі спеціальністю «Іноземна мова» [6, с. 32–33].

Погоджуємося щодо необхідності використання методів активного навчання для реалізації комунікативного підходу в підготовці майбутніх учителів початкової школи з додатковою спеціальністю «Іноземна мова».

Окрім цього, важливими для нашого дослідження є праці лінгводидактів та методистів, які стосуються, зокрема, методичної освіти майбутніх педагогів з додатковою спеціальністю «Іноземна мова» (О. Бігич, О. Бондаренко), підготовки та підвищення кваліфікації вчителів іноземної мови в початковій школі (С. Івашньова), психологічних аспектів навчання іноземних мов (О. Ветохов, І. Зимня), створення сприятливого психологічного клімату на уроках іноземної мови в початкових класах (Н. Абрамцева, Л. Головань, О. Забара, Г. Чепелянська), лінгводидактичних засад навчання іноземної мови учнів початкової школи (В. Редько) та інші.

Виклад основного матеріалу. Оволодіння молодшими школярами іноземною мовою базується на їх навчальній діяльності, компонентами якої є цільовий (вивчення іноземної мови передбачає досягнення практичної, освітньої, розвивальної, виховної цілей); мотиваційний (потреби, мотиви до вивчення іноземної мови), змістовий (зміст навчання іноземної мови), процесуальний (взаємовідносини суб'єктів освітнього процесу), результативний (аналіз результатів), контрольньо-оцінювальний (за Т. Донченко, М. Овчинниковою, О. Савченко). Особливостями навчальної діяльності молодших школярів є поетапність засвоєння знань з іноземної мови, необхідність формування комунікативних умінь і навичок, урахування потреби в спілкуванні, іграх, розвитку особистості учня в процесі навчання. Успіх у вивченні іноземної мови тісно пов'язаний з рівнем готовності вчителя організувати навчальну діяльність молодших школярів. Проте цій проблемі не приділено достатньо уваги у ВНЗ.

Задля успішної підготовки майбутніх учителів до організації навчальної діяльності ми виокремили основні педагогічні умови. У контексті нашого дослідження під педагогічними умовами ми розуміли спеціальні обставини формування готовності майбутніх учителів іноземних мов, які сприяли б засвоєнню знань про навчальну діяльність, її організацію в початковій школі, в тому числі, засобами дидактичних ігор.

Необхідність збалансованості фахових, психолого-педагогічних дисциплін і дисциплін спеціалізації з урахуванням специфіки організації

навчальної діяльності у початковій школі – важлива умова формування готовності студентів до навчання іноземної мови. Рекомендовано удосконалити окремі дисципліни тематикою про навчальну діяльність молодших школярів («Педагогіка», «Загальна психологія», «Вступ до спеціальності», «Вікова психологія», «Основи культури і техніки мови», «Основи педагогічної майстерності», «Педагогічна психологія» та інші). Акцентовано увагу на дисциплінах спеціалізації. Так, вивчаючи «Країнознавство», вважаємо за доцільне врахувати особливості системи освіти у англomовних країнах з метою порівняння та запозичення досвіду організації процесу навчання. Опановуючи «Практичний курс англійської мови», студенти можуть аналізувати статті періодичних видань («Іноземні мови», «Англійська мова та література», «English», «English Language & Culture»), книги, надруковані іноземною мовою, які присвячено проблемам навчальної діяльності (С. Livingstone «Role Play in Language Learning», А. Scott Wendy, L. Н. Ytreberg «Teaching English to Children», А. Wright, В. Betteridge, М. Buckley «Games for Language Learning», М. Zdybiewska «100 Language Games» та інші).

Реалізовувати наступну педагогічну умову – використання комунікативно-ігрового підходу у формуванні готовності студентів до організації дидактичних ігор – рекомендовано під час вивчення спецкурсу «Організація дидактичних ігор у навчально-виховному процесі початкової школи (на матеріалі вивчення іноземної мови)». Основою цього підходу є навчальна гра, яка сприяє розвитку навичок спілкування, що веде до опанування іноземною мовою. Гра полегшує процес засвоєння знань, оскільки знімає напругу в навчанні, допомагає подолати невпевненість. З цією метою застосовували методи активного навчання, лекції, семінарські, практичні заняття, самостійну та навчально-дослідну роботу студентів під керівництвом викладача. Окрім того, використовували малюнки, схеми, таблиці для засвоєння методики організації навчальної діяльності, психокорекційні та комунікативно-ігрові вправи ([7, с. 142–145]: «Пустий стілець» (An empty chair), «Актори» (The

Actors), «Подарунки на день народження» (Birthday presents), «Інтерв'ю» (Interview), «Чарівна тварина» (A magic animal) та інші).

Створення креативно-ігрового середовища у процесі формування готовності студентів до організації навчальної діяльності (третя умова) сприяло розвитку педагогічної майстерності в неформальній, ігровій ситуації. Задля реалізації цієї умови ми рекомендуємо застосовувати навчально-педагогічні ігри, у процесі яких студенти моделювали б фрагменти уроків з іноземної мови, гуртків, консультацій, конкурсів, накопичуючи необхідні знання для організації навчальної діяльності. Вагомим елементом підготовки фахівця є практика в початковій школі, під час якої студенти виконують завдання та проводять пробні й залікові уроки з іноземної мови, консультації, гуртки, конкурси. Також цінними в цьому аспекті є дискусії, розв'язування педагогічних задач, самостійне вивчення й аналіз наукової літератури і передового педагогічного досвіду, які дають можливість студентам здобувати, аналізувати та впроваджувати в практику навчальну інформацію, подану в дидактичній формі [8, с. 8].

Описані вище педагогічні умови ми реалізовували під час експериментального навчання студентів ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (спеціальність «Початкове навчання. Англійська мова», експериментальна група складалася з 148 осіб), яке підтвердило їх високу ефективність, доцільність застосування у підготовці фахівців. Так, 19,8% (29) студентів експериментальної групи досягло високого рівня сформованості готовності до організації навчальної діяльності (порівняно з 6,8% (10) майбутніх учителів до реалізації педагогічних умов); середнього рівня готовності – 66,9% (99) осіб (було 49,8% (74 особи)); низького – 13,3% (20) студентів (було 43,4% (64 особи)). Таким чином, кожен із етапів експериментального навчання передбачав поступове формування в студентів професійних знань, умінь, навичок майбутнього фахівця, їх підготовленості до розробки, організації з учнями й аналізу навчальної діяльності.

Висновки і перспективи дослідження. Формування готовності студентів до організації навчальної діяльності буде ефективним за умов

забезпечення збалансованості фахових, психолого-педагогічних дисциплін і дисциплін спеціалізації з урахуванням специфіки організації навчальної діяльності у початковій школі, реалізації комунікативно-ігрового підходу, створення креативно-ігрового середовища у процесі інтерактивної взаємодії суб'єктів навчання. Зазначені умови сприяють поступовому формуванню знань і вмінь організації професійної діяльності у майбутніх учителів іноземних мов.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні проблем підготовки педагогів до організації навчальної діяльності у дошкільних навчальних закладах, комунікативно орієнтованого навчання, специфіки організації інтегрованих уроків у початковій школі задля вивчення іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Шкваріна Т. М. Англійська мова для дітей дошкільного віку : програма, методичні рекомендації : навч. посіб. для вчителів раннього навчання англ. мови, студ. вищих пед. навч. закладів / Шкваріна Т. М. – Умань, 2003. – 113 с.
2. Шкваріна Т. М. Наставничо-корекційний курс для студентів – майбутніх вчителів раннього навчання англійської мови / Т. М. Шкваріна // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. – Одеса, 2002. – Вип. 10. – С. 64–70.
3. Пасинкова І. В. Система підготовки бакалаврів гуманітарних наук з іноземної мови в університетах США [Електронний ресурс] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / І. В. Пасинкова. – К., 2005. – Режим доступу: <http://disser.com.ua/contents/5843.html>.
4. Гладкіна І. В. Развитие творческой активности студентов на основе использования игровых методов обучения иностранному языку [Електронний ресурс] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Гладкіна Ирина Валерьевна. – Ростов н/Д, 1999. – 180 с. – Режим доступу: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/106622.html>.

5. Марчій-Дмитраш Т. М. Професійний потенціал майбутніх учителів іноземної мови початкової школи: зміст, завдання, творчість / Т. М. Марчій-Дмитраш // Науковий журнал: Освітній простір України. – Івано-Франківськ, 2017. – Випуск 9. – 198 с. – С. 91–96.

6. Будає С. В. Формування готовності студентів до іншомовної діяльності з дошкільниками : монографія зі спецпрактикумом у двох книгах / Будає С. В. – К. : Слово, 2008. – 288 с.

7. Кукуленко-Лук'янець І. В. Особистісно-креативний підхід у навчанні іноземної мови / Кукуленко-Лук'янець І. В. – Черкаси : Видавець Ю. А. Чабаненко, 2004. – 210 с.

8. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах / Щербань П. М. – К. : Вища школа, 2004. – 2007. – 207 с.

List of used sources

1. Shkvarina T. M. English for preschool children: program, methodical recommendations: manual for teachers of early English education, students of higher pedagogical educational institutions / Shkvarina T. M. – Uman, 2003. – 113 p.

2. Shkvarina T. M. Instructive-corrective course for students – future teachers of early education of English / Shkvarina T. M. // Scientific Herald of the Southern Ukrainian State Pedagogical University named after K. D. Ushynskiyi. – Odesa, 2002. – Issue 10. – P. 64–70.

3. Pasynkova I. V. The system of bachelors' training of humanities from a foreign language at US universities [Electronic resource]: author's abstract of dissertation for obtaining scientific degree candidate of pedagogical sciences: specialization 13.00.04 «Theory and methods of professional education» / I. V. Pasynkova. – K., 2005. – Access mode: <http://disser.com.ua/contents/5843.html>.

4. Gladkina I. V. The development of creative activity of students based on the gaming methods of teaching a foreign language [Electronic resource]: dissertation ... candidate of pedagogical sciences: 13.00.08 / Gladkina Irina Valerievna. – Rostov n / D, 1999. – 180 с. – Access mode: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/106622.html>.

5. Marchii-Dmytrash T. M. The Professional potential of future foreign language primary school teachers: content, problems, creativity / T. M. Marchii-Dmytrash // Scientific journal: Educational space of Ukraine. – Ivano-Frankivsk, 2017. – Issue 9. – 198 p. – P. 91–96.

6. Budak S. V. The forming of students' readiness for foreign language activity with preschoolers: a monograph with a special practice in two books / Budak S. V. – K.: Word, 2008. – 288 p.

7. Kukulenko-Lukianets I. V. Personality-creative approach in teaching foreign language / Kukulenko-Lukianets I. V. – Cherkasy: Publisher Yu. A. Chabanenko, 2004. – 210 p.

8. Shcherban P. M. Educational-pedagogical games in higher educational institutions / Shcherban P.M. – K.: Higher school, 2004. – 2007. – 207 p.